

**Любовь
АРБАЧАКОВА**

АНЗАСС-РЕКА

*Ырақ шор тағларым
Қудай черин алып, чайылча.
Анаң аара чачық ээлери
Пир-пиреде тўжимге келча.*

*Ќскен-туған черлеримде
Ќлең аразында чылазық чўгўр-чўрип,
Чўрекпе азақтарым пожат-салдым.*

*Қара қартыға теғри ўстўнең
Палық аңнап, айланышча.
Мен тезе арығ чўрегимме
Ааң сооба учуғарға санапчам...*

*Чағыннардың аразында
Тўген тилим уғулбан-парды.
Чылдың чылға шырайыбыс
Ээдоқ пашқа чўнниг полча...*

*Далёкие горы Шории
В земле божественной вознеслись.
И духи тех горных долин
Изредка
посещают меня
во сне...*

*По земле родного аала
Босиком пробежалась.
Теперь и душа, и ноги в занозах...*

*Высоко хан-беркут кружит,
Себе земную добычу высматривает.
Я же с самыми чистыми помыслами
Устремляюсь к небесному летуну...*

*Среди моих близких
Родная речь не слышна.
Из года в год наш облик
Тоже чуждым становится...*

Туған Оңзасс черимге парзам,
Ам андагы айдас парк кижилери
Аға пропуск чоқ пожатпанча...
Оңзас-суғым, туған тағларым,
Қайран қуштарым, ағаштарым...
По кижилерди слер пилчазаар ба?

Сайылчыған үгелер сөбктери,
Қара чышта қорап-парған,
Моос пулан сөбктери чилеп,
Маттап чарық чылтрапча.

Нөөрүк үгем чатқан үгемме
Чажан аалды чоқ эт-салдыбыс?
Ам эм арыш өстирген черлерде
Чабал оттарба апсақтар өсча.
Чер қырынға четтибис пойыбыс...

Часқы күннерге өрүнменчам,
Пазоқ пистиң чадығларбысты
Қамнардың артық кижичоқ.

Узақ нағбүрлиг күскү четкенде,
Үннүе қуштар учуқча пистең.
Шын қуқун ла пистиң аалында...
Қараазын қай сарыннары ааң
Қайчы қайы чилеп писти чазап,
Соқ қараада абыр уйғу пистиң.

Анда-минде кижичоқ артық көрча.
Ыларба шағлажып, тем чидирбе.
Ылар артық көрчыған темде,
Ақ чачық чолунма мен эртчам.

Мен узақ чолға честек пышқан күскүде
Қартыға-арғыжым узатпан-қалдым.
Ам сасқанма қарғалардың соқ қышқыда
Артық қуштар учуқпанча үгем үстүнде...

Ныне люди парка национального
В родное село Анзасс моё
Без пропуска не пускают меня...
Родные мои горы, река Анзасс,
Мои деревья, птицы дорогие...
Вы знаете этих людей, кто они?

Скелеты домов разрушенных,
Будто кости лося могучего
В этом тёмном глухом лесу
Белеют напоследок ярко...

Почему мы дом бабушки,
Село, где она жила, забыли?
Там, где сияла рожь золотистая,
Теперь осины растут
На самом краю обрыва...

Весеннее солнце не радует.
Дожили снова до времён,
Когда шаманы стали в почёте...

В позднюю дождливую осень
Покидают нас птицы яркие.
Лишь верный ворон остаётся с нами!
Под его гортанное пение,
Будто пение-кай сказителя,
Спокойно нам в долгие зимние ночи...

Там-тут тебе завидуют,
С ними воюя, время не теряй.
Пока завистники завидуют,
Иду я тропкою подснежников...

В пору спелых ягод в дальний путь
Своего друга-коршуна на юг проводила.
Теперь в зиму лютую над домом моим
Краше сорок и ворон не найти мне птиц....

Көп көбүк қарычақтар
Ақтап чачықтар чилеп,
Тегри үстүнең тұшча.
Қолымда қайылчыған қар
Кем по сыйды сыйлапча...

Қос пойумны көрерге теп,
Эзе, маттап ижен-келип,
Маңзай көзегенге көрүнчам...
Чүзүмде эрткен чылпарым
Қыйрық чолпарын артысча.

Сен пазоқ по эжикти нызрада чап,
Мени четтире уқпан, парыбыстың.
Меең қарағымда ырақ пала темим...

Эзе, қайдығ маңнығ анаң тамнығ
Мен пилбес табақ чызынма ыштап,
Пир қаары эпчи қам қаңза тартқан.

Мөзүк күн қаан-тегри үстүнде
Алтын чачықча чылтрап чөрүп,
Қарағым меең көрерге ол чөрча.
Че, актап пилбенчыған полар,
Пүүн меең чүрегим иштинде
Қара салғынма нағбүр ойнапча.

Меең түген күним часқы пес айында,
Тадар чозағыба – пестер өсчыған темнер.
Қазақ чозағыба – эрееленип, мен чажарым.
Че, по чадыймда чачықтар полза да,
чабалды эздоқ көп көрчам...

Меең артық қыс арғыштарым
Тадар қыстардың эңне қос қызы теп,
По «Кен-қыс» марғышқа пеленчалар.
Ол марғышқа парып, арлашпассым.
Анаң да пашқа мен чайзаң қыс теп.

Пушистые снежинки,
Будто белые цветы,
С неба медленно падают.
От кого же этот подарок,
Что в руках исчезает?..

Всё чаще в зеркало гляжусь,
В надежде, что увижу в нём
Привычный мне когда-то
беспечно-юный лик.
Но годы пробежавшие
На нём следы оставили...

Ты ушёл, хлопнув дверью,
Как всегда, меня не дослушал...

Мне вспомнилось моё детство!
Ах, с каким удовольствием
Одна соседка-шаманка
Трубкой своей дымилась.

Царь небосвода – солнце,
Сияя подсолнухом золотым,
Всё норовит мне в глаза заглянуть.
Ему невдомёк, что сейчас
Моя душа во власти дождя и вихря.

Я в мае родилась.
По-шорски – кандыкам цвести.
По-русски – вечно маяться.
По жизни – беды и цветы
переплетаются.

Мои подруги, суетсяь,
К конкурсу Кен-Кыс* готовятся,
Мечтают
о короне
красы Шории.
Я не готовлюсь к конкурсу,
Мне быть там не обязательно,
Ведь и без того я – красавица.

Эртен сооқ кўскү темнеринде
Прасқа ақ тубан тўшкенде,
Ырақтаң ақ чаллығ ат
Қалықта-қалықта,
Керек черинге четпенча.

Қам маттап қамнапкелип,
Меең чўрегим чазарға санапча...
Ааң ўгезинде чылтрапкелип,
Қудай ичези толуктың көрча.

Аба-иче тағларынға шыққаным,
Теғри-плеқке турғусқан мақкыжақ
Турған озуба иириктеп партыр!

Қазыр суғ аразында
Кўн көс-қарағынма
Мен тоғышпардым.

Уйғу тўшке чилеп,
Кўн сузунма тоғажып,
Қарақтар чоқ та қалзам,
Чажымға аан албассым.

Қара қазыр салғын
Кече ле өрўнген пести
Ўзе-ыра тартып-салтыр.

Кўзеген сугдағы кўнге
Алтын таш сыйлағаным,
Эзе.кўн өреўнген озуба
Кўн тооза абырланды.

Шым-шырық кўнде
Тўбў чоқ көл ўстўнде
Кўмўш қанаттығлар
Көк сўрлер учуқчалар.

Осенним холодным утром всегда
Сквозь туман на реке Мрассу
Конь белогривый
Всё мчится куда-то,
Но доскакать не может.

Шаман камлает неистово,
Пытаясь излечить мою душу...
А в переднем углу его дома
лучится
Печальный лик божьей матери.

На родовую гору я поднялась:
Отцом приставленный
К кедру лаз вовсе уже истлел...

Случайно в горной речке
Поймала
Я солнца взгляд.

Взгляда не отведу,
Даже если ослепну:
Миг счастья!

Снежный колючий ветер
Сорвал лепестки кандыка.
Вчера он цветущим был.

Я камушек бросила солнцу
В гладь речную.
Солнце встревоженное
Долго не могло успокоиться.

Над тихим
Бездонным озером
Трепетнокрылые
Летают стрекозы...

Узақ көбленген кебе
Абыр Праспа энип ақча.
Қанаттығ палығаштар
Өре теғризаара учуғуп,
Суғ аразында читпарча.

Айдас сооқ қарлычақтар
Қонақ-че айланышчалар.
Көбленген чүрегимни
Пирда ұжұр полбанчалар.

Алыптығ ныбақтарды мен уғуп,
Айдас алыптардың чолунға кирип,
Қайт күлүк алыптар ныбақты ла теп,
Қарақ чажым ақ мончуқче тоғланча.

Алтын пүрлиг қазыңма апсақтар...
Тазылпарынма аара-пеере чөрип,
Меең туған эски чурт-аалымны
Қара черге пирге тигип-салды.

Сеең эрке сөзүң уғубалып,
Мен сақ кижі эзирпардым.

Айтчаң сөсти айтсалдың.
Полған тақпаны тартсалдың.
Ам нөөрүк нааны пажапчаң?

Мен қастачыбым, кер сөсчибым,
Ат-пулутқа мүнүп одурғамче,
Алтын чаллығ адычақ чүгеним
Меең арғыжағым қолунда тутсын.

Лодка любви
Тихо плывёт по Мрассу...
Лишь где-то крылатая рыба,
К небу рванувшись,
Исчезает снова в синей бездне.

Снежинки бабочками
Осыпали меня.
Не остудить им
Жара души пылающей.

Слушаю родные сказания
О великих богатырях!
Слёзы ручьем так и катятся...
Ну почему те герои-алыпы
Сохранились лишь в эпосе?

Осины, берёзы с золотою листвою
По моему заброшенному чурту*
Гибкими корнями прошлись,
К миру Нижнему** крепко пришили...

Нежность слов твоих вкушая,
Я опьянела нечаянно...

Все слова уже сказаны,
Сигарета до конца выкурена.
Зачем тебе снова закуривать?

Я художник, поэт,
Почти взнуздала коня-облако!
Пусть кто-то на этой земле
Крепко держит мой повод.

*Чурт – 1) стойбище, стоянка; 2) жилище, постройка, усадьба; 3) дом, хозяйство; 4) жизнь.

**По представлениям шорцев, мир состоит из трех сфер: Верхнего мира (небесного), Среднего мира (земного) и Нижнего мира (подземного).

